

A NORVÉG POP TÖRTÉNETE.

FJORDPOP, TROLLROCK.

NORVÉGIA SZÉP, GAZDAG, BOLDOG ORSZÁG. LAKÓI ELÉGEDETTEK, TROLLJAI VICCESEK, POPZENÉJE VILÁGHÍRŰ. NEMRÉG LÁTHATTUNK A SKANDINÁV NAPON EGY DOKSIT A HELYI NU-DISCO-SZÍNTÉRRŐL – A MŰFAJ EGYIK SZTÁRJA, TODD TERJE NYÁRON LÉP FEL MAGYARORSZÁGON –, A MEGVETETT ZSÁNERBŐL NEMZETI KINCCSÉ LETT BLACK METAL ALAPZENEKARA, A MAYHAM ÁPRILISBAN ADOTT KONCERTET BUDAPESTEN, MÁJUSBAN PEDIG JÖN AZ EGYIK LEGJOBB HELYI DALSZERZŐ, THOMAS DYBDAHL. PERSZE EZEKEN TÚL IS BŐVEN VAN MIRE FIGYELNI, FELNAGYÍJTUK AZ ORSZÁG ZENEI KULTÚRÁJÁT.

DÖMÖTÖR ENDRE.

Hogyan lesz egy Magyarországnál négyszer nagyobb, viszont csak fele annyi ember által lakott, eléggé elszigetelt ország zenéje világhírű? Nagyjából úgy, ahogyan a többi skandináv országé. Kell hozzá egy kiemelkedő zenekar, amely áttör az országhatáron. Svédországban az ABBA ezt megtette már a hetvenes években, nem véletlen, hogy ott fejlődött ki a régió leg-erősebb zeneipara. Nyomában viszont ott van Norvégia is, amit az a-ha tett fel a poptrékképre a nyolcvanas évek közepén – és ugyanígy zajlott a folyamat Finnországban (Hanoi Rocks), Izlandon (Sugarcubes) és Dániában (Aqua) is. Az első világsztárzenekar húzta magával a többi helyit és terelte a figyelmet a hátszakra. Norvégia ma már a svédek után az egyik legjelentősebb pophatalom a nem-angolszász világban, a bevett helyi stílusokban (jazz, folk, metal, elektronikus zene, pop) ontják a nemzetközi figyelmet kapó előadókat, producersztárjaikat Beyoncétól Rihannán át a One Directionig sztárok tucatjai alkalmazzák

és nincs olyan év, hogy a külföldi kritika ne lenne elájulva egy-egy norvég lemeztől (mi is, csak az utóbbi három évben: Todd Terje, Susanne Sundfør, Jenny Hval).

A NORVÉG TITOK

Mindössze annyi, hogy tudatossággal, odafigyeléssel, racionalizmussal álltak a zenéhez és az óvodától induló zenei nevelés mellé felépítettek egy világ csodája zeneipari piramist, ami a tehetséggondozáson túl az anyagi oldalra is figyelve exportképessé tette a norvég előadókat. Mindegy, hogy a hírhedt black metal-szín-ter hogyan épült fel a kilencvenes évek elején, ha a világ vevő rá, akkor exportálják. A norvég jazz pártját ritkítja? Naná, hogy invitálják a külföldi sztárokat zenélni a helyi géniuszokkal. És ahogyan a Stargate és más kiemelkedő dalszerző-producerek csapatok egyre több világszlágerért felelnek, úgy egyre több fiatal norvég zenész-szerző előtt nyílik meg az út a nagyok világába. Sőt, már inkább a nagyok kapkodnak

a legjobbakért. Az ajtót az a-ha rúgta be, aztán az egységesen népszerű skandináv metálszintérből a norvégok is kivették a részüket, és egy évtizeddel később, a kilencvenes évek végén már több zsánerben is megindult a felemelkedés. Oslo zeneiparilag is főváros, vele szemben a nyugati parti Bergen a laza, *kül* hely, onnan futott be világgáriert a Röyksopp és a Kings Of Convenience haveri köre, de a jóval északibb és *coolabb* Tromsø is fontos az elektronikus zenében (Bel Canto, Biosphere, eredetileg a Röyksopp is innen indult és leginkább az egész norvég nu-disco/space discoszín-ter). A negyedik említésre méltó város a két utóbbi között elhelyezkedő Trondheim, ahol a jazz és klasszikus zene a jelentősebb, de ide való az ország helyben legnépszerűbb rockzenekara, a Motorpsycho is.

HŰVÖS KEZDETEK

Azt nem lehet mondani, hogy a rock & roll-forradalom megörjítette volna az északi népet,

akik inkább az országban korán, már a két világháború között kialakult jazz-szcénában találtak magukra. A fúvósokat és hegedűt középpontba állító norvég jazz gyorsabban, jobban fejlődött a rocknál, az atmoszférikus megszólalás lett a sajátos karakter, a hetvenes években már bőven műfaji világsztárjaik voltak (Terje Rypdal, Jan Garbarek), így a zsáner sokáig népszerűbb volt a rockzenénél és nem véletlen, hogy máig folyamatosan alakul és hatása is jelentős (erről később). A beat helyett – és a jazz mellett – a helyi folk uralkodott (erről a 2015. márciusi RECO30-ban és a számkajójakazenejéről a 2016. novemberi RECO47-ben írtunk). Az sem véletlen, hogy az egyetlen említésre méltó hatvanas évekbeli beatütő, a The Pussycats mellett inkább folkos dalszerző-előadókat lehet említeni a hetvenes évek első feléből (a barokkpoppal is kacérkodó Alf Crannert, a blues-osabb Kåre Virudot, a költőibb Pål Stengrunnt, aztán Ole Paust, Lillebjørn Nilsent, Jann Eggumot) – a műfaj, valamint a country/america máig igen népszerű. A helyi szupersztár Knutsen & Ludvigsen paródias/gyerekdalos duó mellett a hetvenes években néhány progrockzenekar (Junipher Greene, Prudence, Pöpl Vuh – ők később a német Pöpl Vuh miatt nevet változtattak) vitte a prímet, de a popzenei élet igazi beindulása a nyolcvanas évek legelejéig, a punk, new wave helyi megjelenéséig kellett várni.

AZ IGAZI KEZDET

Bár Oslo volt zeneipari központ, de az első igazán jelentős new wave-zenekar Bergentről bukkant fel: a The Aller Værste! perfektül vette le a 2 Tone-együttesek stílusát, nyomában elkezdtek gombamód szaporodni a szuper oslói (és környéki) posztpunkformációk is: a Kjøtt hideglelés volt, a De Press és az abból alakult Holy Toy különlegességként lengyel énekessel játszott Gang Of Four-szerű zakatolást, a Fra Lippo Lippi kezdetben szintis coldwave-vel vacogtatott, Beranek pedig Gary Numan/David Bowie ötvözzelletl ügyeskedett. Az a-ha is ebben a bimbózó zenei közegben jött létre és a trió ambíciózussága (már néhány hónap közös zenélés után Londonba költöztek) hamar eredményre is vezetett. A nemzetközi befutáshoz a jó dalokon túl egyértelműen kellett az angliai bázis, és a szintipopot szofisztikoppal keresztező hatásos megszólalás – na meg, hogy a posztereken is jól mutatott a három fickó. Mindezek együtt, leginkább az Amerikában is No. 1 *Take On Me* debütőkislemez hamar globális sztárrá tették őket. Nemhogy akkor, de azóta sem látott az ország ilyen sikeres produkciót (100 milliós lemezadás, rekordméretű koncert), az a-ha egyértelműen nagyot lendített a helyi zenei életben. A következő nemzetközi sikervárományos, a dreampopos

Bel Canto trió lett (benn a későbbi ambient/elektronikuszenésszel, Biosphere-rel), ők az a-ha-példát követve 1986-ban Belgiumba költözve próbálták szerencsét, de csak jóval szerényebb eredményt értek el. Norvégiában viszont beindultak a zenekarok és ekkor formálódtak a később „négy nagy”-ként emlegetett helyi legenda-együttesek: a police-os-U2-s deLillo, a posztpunkból rockosodó Raga Rockers, az igazi alterrockos Jokke & Valentinerne és a poprockos DumDum Boys. Ők nagyrészt máig aktívák és őrzik megérdemelt népszerűségüket (kivéve Jokkét, aki 2000-ben herointüladagolásban hunyt el, csak hogy ne gondoljuk, arrafelé nincs igazi rock&roll-élet).

METAL-KITÉRŐ

A nyolcvanas években, a metal felemelkedésekor a svéd, finn, dán fiatalok mellett a norvégok is úgy érezték, hogy a hosszú, sötét téli hónapok tökéletes kísérezeneje ez a műfaj lehet és meg sem álltak addig, ameddig ki nem fejlesztették a helyi ízt, a black metalt. A műfajban és más metal-alfajokban (a gótmetál különösen népszerű) az úttörők után (Mayhem, Darkthrone, Burzum, Emperor, Immortal, Gorgoroth, Ulver) máig innovatív és világgrázáló produkciók születnek (Enslaved, Dimmu Borgir, Satyricon, Kvelertak) – erről a 2017. márciusi RECO50-ben szoltunk részletesebben.

KREATÍV TŐKEFELHALMOZÁS A KILENCVENES ÉVEKBEN

A Bel Canto a kilencvenes évek elejére érett be és duóként egyre jobb electro-dreampopalbumokat készített, a kivált harmadik tag viszont először Bleep néven acid house-t, majd Biosphere-ként úttörő ambient techno-t kezdett játszani és rá is felfigyeltek – Angliában is. A norvég zenekarokra egyre több

figyelem vetült külföldön, a kiadók egyre bátrabban adtak ki nemzetközi terjesztésű albumokat, de a kilencvenes évek jórészt még a kreatív tőkefelhalmozással telt. Az alterrockos Barbie Bones, a zajrockos Kung Fu Girls, a dreampopos/shoegaze-es Velvet Belly, a némileg byrds-ös ízű Bigbang, pszichrockos Kåre And The Caveman, az americanás Midnight Choir, a csupacsaj, dühös Lillemor mind érdekes volt, de egyikük sem vitte olyan sokra (és bírta olyan sokáig), mind a Motorpsycho. A grunge-os alapokból hamar egy ambíciózus pszichedelikus-zajos-indierock megszólalás született, amivel Európa-szerte elismertek lettek, igaz, a nagy brit vagy amerikai áttérés elmaradt. A Motorpsycho közel harminc éve megállíthatatlanul aktív, ügyesen továbbfejlődő és hazájában az egyik legtöbbet tartott együttes. Rajtuk kívül ebből a körből még a Madrugada Nick Cave-es hangulatú remek alterrockja tudott némi figyelmet kivívni külföldön (ha nem számítjuk, hogy a Secret Garden egyik fele norvég, de ne számítsuk), ám hamarosan nagyot változott arrafelé a világ. Először a retrós rockzenekarok, a Glucifer és a Turbonegro értek el komolyabb méretű közönséget Európában. Főleg az utóbbi vált kultikussá örült koncertjeinek köszönhetően, meg persze garázsrockot, glamet, (pre)punkot és rockot (sőt egy kis metált is) keresztező csúcselemezei (Ass Cobra – 1996, *Apocalypse Dudes* – 1998) miatt, de 1998-ban, a nagy befutás előtti pillanatokban feloszlottak. Mire 2002-ben egyre növekvő kultuszuk miatt visszatértek és dicsőségesen learatták a babérokat, már a svéd The Hives világsztár volt a tőlük koppintott megszólalással.

BALTIBEAT

A Turbonegro első sikerei után, az ezredfordulón jött az igazi új pezsgés, de a Røyksopp és társai nagy áttérése előtt néhány évig még

20 A HELYI SZÍNTÉREN NAGYHATÁSÚ LEMEZ

- # **Kjøtt:** *Kjøtt* (1980)
- # **The Aller Værste!:** *Materialtretthet* (1980)
- # **Fra Lippo Lippi:** *In Silence* (1981)
- # **De Press:** *Block To Block* (1981)
- # **Beranek:** *Sound Of Danger* (1981)
- # **Radka Toneff & Steve Dobrogosz:** *Fairytales* (1982)
- # **Raga Rockers:** *Maskiner i Nirvana* (1985)
- # **deLillos:** *Suser avgårde* (1986)
- # **Jokke & Valentinerne:** *Et hundeliv* (1987)
- # **DumDum Boys:** *Blodig Alvor Na Na Na Na Na* (1988)
- # **Bjørn Torske:** *Nedi Myra* (1998)
- # **Kåre And The Caveman:** *Long Day's Flight 'till Tomorrow* (1999)
- # **Opaque:** *Gourmet Garbage* (2001)
- # **Ricochets:** *The Ghost Of Our Love* (2003)
- # **The Lionheart Brothers:** *Dizzy Kiss* (2007)
- # **Odd Nordstoga:** *Pilegrim* (2008)
- # **John Olav Nilsen & Gjengen:** *For sant til å være godt* (2009)
- # **Stein Torleif Bjella:** *Heidersmenn* (2009)
- # **Highasakite:** *All That Floats Will Rain* (2012)
- # **Moddi:** *Unsongs* (2016)

a hátszágban is hevesen formálódott – főképp Tromsø-ben – az amúgy „bergeni hullám”-ként elhíresült norvég elektronika. A Bel Canto és a Biosphere törte az utat, utóbbi pedig városában, Tromsø-ben is példaképként szolgált néhány fiatalnak, akiknek gyökerek nélkül kellett felépíteniük az elektronikus zenei színteret. Mental Overdrive, Bjørn Torske, Rune Lindbæk, Ole Mjos voltak a pionírok a kilencvenes évek elején, ők egymással keresztbe-kesul is sokat kollaboráltak, aztán a fél generációval fiatalabb Torbjørn Brundtland és Sveine Berge is csatlakozott a körhöz és még több projekt született (Ismistik, Volcano, Alania, Those Norwegians, Drum Island, Aedena Cycle, Frost stb.), majd nagyjából az egész bagázs átköltözött a jóval délebbi Bergenbe és ott további helyi arcokat inspirálva színteret robbantottak. Torske volt a diszkós hangzások újraépítője, nyugodtan mondhatjuk, hogy a nu-disco atyja, Brundtland és Berge pedig egy bizonyos Røyksopp névvel cövekelte le. A csapódó helyi suhanc, Erot volt a legtehetségesebb, ő a barátnőjének is írt egy slágert, ez volt Annie és a *The Greatest Hit*. A színtérhez kiadó is dukált (ez lett a Tellé), a világ figyelmét is felkeltő *Wall Of Sounds presents Tellé* kompiláción pedig még a bohémebb, downtempósabb Ralph Myerz & The Jack Herren Band és a táncba csalt Kings Of Convenience is bemutatkozott. Persze, hogy ők is a haveri körhöz tartoztak, az épp akkoriban bimbózó new acoustic movement nevű brit indiefolkos mozgalommal felkapott duót is a Tellé adta ki otthon, egy al-labelen keresztül. A szereplők aztán egyesével is kezdtek nagyon befutni. A gigasiker 2001-ben a Røyksopp lett, a tragédia pedig Eroté, aki veleszületett szívbetegségben halt meg ugyanabban az évben. Barátnője, Annie néhány év gyász után, 2004-ben tért vissza a szívszorítóan eufórikus *My Heartbeatt* és *Anniemal* című elektro-pop albumával, ami egyértelműen a műfaj egyik csúcsa. Időközben burjánzott a színtér, a Flunk tripphoppal, az Xploding Plastix

breakbeat nu-jazz-zel futott be. Ja igen, nu-jazz. A kilencvenes évek közepétől formálódó tág műfaji kategória Norvégiában szintén kapott sajátos leágazást. A future jazzes úttörők között ott van Nils Petter Molvær, Bugge Wesseltoft, a Jagga Jazzist és ezzel vissza is kanyarodtunk a helyi jazzhez.

KÍSÉRLETEK

A régóta stabil jazzélet (rengeteg nemzetközi sztárral: Garbarekék mellett Arild Andersen, Jon Christensen és például a bámulatos énekes lemezeket készítő Radka Toneff stb.), ekkoriban is élt és virult (Atomic, Wibutee), de a műfaj általános megújításához, a nu-jazzhez sokat tettek hozzá az előbb említettek. Ez messze nem fedte le a norvég kísérletező lélek minden rezdülését. A Jagga Jazzisthez több ponton kapcsolódó, csak breakbeat-jazz helyett nagyon leegyszerűsítve jazzmetált játszó Shining vitte a legmesszebb a műfaj gyökereitől, de a black metalban is megjelenő experimentalista hajlam sok más produkcióban is megmutatkozott. Ott van például a Supersilent improvizációs jazzambientjében és szintén utóbbi játssza Arve Henriksen. A norvég kortárs klasszikus fő zenije Arne Nordheim volt, Bjørn Foongard microtonális zenét készít, Lasse Marhaug a zajjal játszik, akárcsak Maja Ratkje és valahol a dark ambientes, halkzajos Deathprod is. Annak ellentétje a hangos zaj, amire a MoHa! munkássága a jó példa.

A KÉTEZRES ÉVEK SZÁRNYALÁSA

Az a-ha által a világra kinyitott ajtót Røyksoppék szélesre tárták és a norvégok préselték magukat ki azon, ahogyan csak tudták. Innentől természetesen a nemzetközi sajtó és a kiadók, koncertszervezők is lesték a következő dobást, az pedig volt dögivel. Ha csak az elektronikus zenés sort folytatjuk: a Datarock punkfunkja, a Pleasure Prince-funkja, TeeBee drum'n'bass-e, a Casiokids

/ KINGS OF CONVENIENCE

2017/MÁJ/29-31
///// 19H, 21H /////

**BENJAMIN
VANDEWALLE (BE) &
YOANN DURANT (FR) &
SOHARÓZA (HU)**

/RÖYKSOPP

bloghouse, diskJokke elektrohouse-a, André Bratten tech house-a és főleg a space disco/nu-disco az elsónél jóval nagyobb nemzetközi hatású másodgenerációja [Lindstrøm, Prins Thomas, Todd Terje, Kallé, Telephones stb.] mind kvalitásos produkció. Ha nem is minőség, de nagyon futnak az újgenerációs edm-huszárok is [Kygo, Matoma, Alan Walker, Lido, Cashmere Cat]. Helyben a hiphop is – Tommy Tee, Opaque, Madcon, Stella Mwangi – de az eddig határokon belül maradt. Aztán ott vannak a hosszú hagyományt folytató, a Kings Of Convenience által keltett figyelmet úgyesen kihasználó dalszerző-előadók [Sondre Lerche, Thomas Dybdahl, Odd Nordstoga, Stein Torleif Bjella, Moddi, Ida Maria, Marit Larsen, Ane Brun], vagy a Garbarek-lány, Anja Garbarek úttörő artpop törekvéseit folytatók: az indusztri-jazzes Hanne Hukkelberg, a glitchfolkpopos Silje Nes, a Susanna And The Magical Orchestra és címszereplője, Susanna szólóban, valamint közös lemezen a jelenleg talán legfelkapottabb Jenny Hvallal, valamint a táncosabb iskolát követők közül Susanne Sundfør, Emilie Nicolas vagy Aurora. Ők átvezetnek az Annie-féle elektropoposokhoz: Bertine Zetlitz, Margaret Berger, Kate Havnevik, Sissy Wish. A sort még tényleg hosszan lehetne folytatni, hiszen az alterpopos Magnet, a shoegaze-es Serena Maneesh, a dancerockos 120 Days, a kabarépopos Katzenjammer, a kabaré-gypsypunkos Kaizers Orchestra, vagy a tisztán kabaré Ylvis, a megbabonázóan tiszta janglepopos I Was A King vagy a bájos indie-ska Razika mind úgyesen dolgoztak meg a sikerért. Persze mindig akadnak hiába próbálkozók: a rockos Gazpacho, a garázsrockos Ricochets, az emorockos Ungdomskulen, az indierockos King Midas és My Midnight Creeps, az indiepopos Margarets és Washington, vagy a Beach Boys-popos The Lionheart Brothers méltatlanul nem futottak be nagyobb karriert. És persze mindig akadnak, akik megelégednek a helyi szintérel: a norvégul éneklő John Olav Nilsen & Gjengen

janglepopja úgy is nagyon megkapó. Meg olyanok is, akiket nagyon nyom a helyi sajtó, de a külföldi áttörés csak nem akar összejönni: legfőbb friss példa a Highsakite, akiket még Bon Iver is hívott turnézni – hiába.

PRODUCEREK, KIADÓK, JÖVŐ

Nem jelentéktelen tényező, hogy a remek előadók mellett Norvégia képes volt a dalszerző-producerek terén is felzárkózni az úttörő svédekhez, az angolszászokon túl ma már ez a két nemzet adja a legtöbb világszínre szerzőit, sztárproducereit. A kilencvenes évek közepén Trondheimben létrejött, ma már New Yorkban székelő Stargate team a kétezres évek közepe óta komoly tényező a nemzetközi popban, első amerikai No. 1-jukat Ne-Yóval hozták össze, Rihannával [túl például a fenomenális *Don't Stop The Music*-on] 2010-11-ben négy egymást követő kislemezzel is listavezetők lettek. Az Espionage team többek közt Beyoncéval volt első, Ina Wroldsen Britney Spears-tól a One Directionön át a Clean Banditig tucatnyi sztárnak ír, Lene Marlin meg Rihannának, de ők csak a jéghegy csúcsa ezen a területen. Lemezkidoból is jól áll az ország, a már tárgyalt tánczenét beindító Tellé-n túl elismert a műfajban Prins Thomas Full Puppja vagy Lindstrøm Feedelityje, a két igazán nagy márkanév pedig a minőségi zenéket szélesen lefedő Smalltown Supersound és Rune Grammofon – ami náluk jön ki, arra kíváncsi a világ. A norvég zeneipar kicsattanóan egészséges, évről-évre 5-10%-os növekedést produkál, 2015-ben 440 millió dollárt ért. A Music Norway nevű export és promóciós iroda remekül végzi a dolgát [interjú annak vezetőjével a 20. oldalon], de persze láthatjuk, van is mit bemutatni és nyomni. Abba bele sem érdemes menni, hogy ki lehet a következő norvég befutó, mert folyamatos az utánpótlás és rengeteg a jelentkező. Valaki biztosan rajta marad ezen az úton.

•

trafó

f